



## Автономія емоційно-вольової сфери жінки та її особиста визначеність у дітонародженні

**Ігор Озерський**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу, Чорноморський національний університет імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України, м. Миколаїв, Україна,  
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1646-6369>, e-mail: [ozerskuy-i-v@ukr.net](mailto:ozerskuy-i-v@ukr.net)

*Тези присвячено проблемі психологічного дослідження законодавчої заборони абортів як посягання на емоційно-вольову сферу жінки та вплив державних інституцій на її особисту визначеність у дітонародженні як природнього права. Розкрито внутрішній психологічний зміст права жінки на особисту визначеність народжувати дитину або за певних обставин перервати вагітність, оскільки закон має гарантувати жінці розпоряджатися своїм тілом.*

*Констатовано, що з позицій психологічного опосередкування будь-яка жінка має право позиватися до суду за фактом самого передбачення запровадження в законодавстві заборони проведення абортів або факту існування в чинному законодавстві норм, що прирівнюють аборт до злочину.*

**Ключові слова:** Європейський суд з прав людини; захист прав; судові рішення; жінка; особисте життя; приватне життя; аборт; заборона абарту.

## Autonomy of a Woman's Emotional-Volitional Sphere and Her Personal Determination in Childhood

**Igor Ozerskyi**

*The theses are devoted to the problem of psychological research of the legislative ban on abortion as an encroachment on the emotional-volitional sphere of a woman and the influence of state institutions on her personal certainty in childbirth as a natural right. The author reveals the internal psychological content of a woman's right to personal certainty to give birth to a child or, under certain circumstances, to terminate a pregnancy, since the law should guarantee a woman the right to dispose of her own body.*

*The presented study states that from the standpoint of psychological mediation, any woman has the right to sue the court for the very fact of the provision of a ban on abortion in the legislation or the fact of the existence in the current legislation of norms that equate abortion with a crime.*

**Keywords:** European Court of Human Rights; protection of rights; court decisions; a woman; personal life; private life; constitutional right to personal life; abortion; abortion ban.

Якщо вивчати судові прецеденти із психологічної позиції, то можна побачити, що концепція приватного життя належить до сфери безпосередньої особистої автономії, яка охоплює емоційно-вольову сферу особистості. До цієї сфери здебільшого належать

аспекти моральної недоторканності особи. Така концепція, на думку Д. Віткаускаса, виходить за вузькі межі гарантій життя, вільного від небажаної публічності та забезпечує поле, у межах якого кожний індивід може вільно займатися розвитком своєї



особистості. Тут автор бачить право на самоідентифікацію та право / можливість розвивати стосунки з іншими особами, зокрема й емоційні [1].

У демократичній та цивілізованій країні спроба встановити «диктатуру біологізму» є порушенням прав жінки, її психофізіологічної автономії та визначеності як особи та громадянки, яка має суверенне право щодо свого тіла та право вибору власної долі включно з відповідальністю за свої вчинки. Будь-які спроби примусово ухвалити рішення за жінку не сприятиме ні підвищенню моральних якостей громадян, ні збільшенню відповідальності батьківства, ні, тим більше, адекватному демографічному прогресу. Уважаємо, що в рішеннях державних органів варто уникати суджень, що опосередковано або прямо порушують обов'язок недискримінації за ознаками статі.

Звісно, що кожна людина може мати ті чи ті етичні, моральні або релігійні переконання, проте закон гарантує людині право на охорону здоров'я і право розпоряджатися своїм тілом. Згідно з чинним українським законодавством, дійсно, жінка має право прийняти рішення зробити аборт. Можливість штучного переривання вагітності доступна, зокрема, завдяки приписам ст. 3 Конституції України. У ній ідеться про те, що *«людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»* [2]. Відповідно, ніхто не може обмежувати це невід'ємне право людини, а держава має сприяти покращенню життя та здоров'я

людей. Подібні положення також закріплені у ст. 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [3].

Міжнародні стандарти та практика наголошують на важливості кожної з держав забезпечити належне право на самостійне вирішення жінками питань, що стосуються їхнього сексуального й репродуктивного здоров'я, без насильства, примусу та дискримінації. Це, зокрема, стосується й абортів. Кожна суверенна держава наділена автономією щодо дозволу на проведення абортів і визначення термінів вагітності, під час яких можливе проведення абортів. Кожна країна зобов'язана гарантувати жінці право на законний аборт, ураховуючи той факт, що вагітність потенційно може становити небезпеку для здоров'я та життя жінки. Саме таким є узагальнений підхід ЄСПЛ до права жінки на аборт.

Отже, ми доходимо висновку, що «право на повагу до приватного й сімейного життя» з юридико-психологічних міркувань та підходів опосередковано містить такі абсолютні психологічні елементи, як психологічна недоторканність жінки та безпосередня особиста автономія емоційно-вольової сфери жінки, включно з особистою визначеністю в дітонародженні. Уважаємо, що заборона або навіть криміналізація державою абортів є несумісною з повагою до приватного життя жінки (за ст. 8 Європейської конвенції з прав людини [4]) та кардинально не вирішуватиме соціально-демографічний, релігійний, економічний та психологічний аспект



ти цієї проблеми, а тому жінка має право подати позов про те, що вона є жертвою вже самого факту передбачення запровадження в законодавстві заборони проведення абортів або факту наявності в чинному законодавстві норм, що прирівнюють аборт до злочину. Спираючись на те, що це тіло жінки, її подальше життя та проблеми, які можуть принести законодавчі наративи про заборону абортів, слід констатувати необхідність існування в жінки права вибору.

Зрозуміло, що Україна, як наголошено в Стратегії демографічного розвитку України до 2040 року [5], потребує системного стратегічного рішення, яке дасть змогу мінімізувати демографічні ризики та пом'якшити загрози, забезпечити збалансоване довгострокове відтворення населення, необхідний обсяг людського капіталу й чисельність робочої сили для умов воєнного стану та повоєнного відновлення економіки й формування демографічної стійкості. Ураховуючи те, що Україна формує Стратегію в статусі кандидата на членство в ЄС, з яким розпочато переговори про вступ, важливою є її узгодженість із принципами та політикою ЄС. Стратегія ґрунтується на Хартії основних прав ЄС, яка гарантує повагу до людської гідності, демократії та верховенства права, з дотриманням задекларованих ЄС у документі «Демографічні зміни в Європі: інструментарій для дій» принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недискримінації та справедливості між поколіннями, залучення органів влади всіх рівнів до

пошуку та реалізації відповідей на демографічні виклики [6]. Проте законодавчою заборonoю абортів, на якій наполягають окремі представники спільноти, навряд чи можна мінімізувати демографічні ризики та сформувати демографічну стійкість в обхід негативних соціально-економічних та психолого-фізіологічних наслідків для самої жінки.

Навіть грошове стимулювання дітонароджуваності, про яке наголошують окремі спільноти, теж загалом не вирішує проблеми демографічного вибуху. Так, згідно з результатами досліджень Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні (UNFPA) фінансові стимули часто забезпечують позитивний вплив на народжуваність, але їх довгостроковий ефект незначний і впливає переважно на групи з невисоким рівнем освіти та з низькими доходами. Застереженням щодо заохочення народжуваності винятково грошовими виплатами є також ризик подальшого передавання дитини на виховання до закладів інституційного догляду.

Як зазначено у положеннях Стратегії демографічного розвитку України до 2040 року, *«особливо важливим є забезпечення рівних прав і можливостей, свобод і гідності громадян, які є основою для демографічної стійкості та розвитку України. На сьогодні ключовою передумовою для подолання негативних тенденцій є не лише посилення економічної самодостатності громадян, чітке відчуття української національної та громадянської ідентичності, але і побудова довіри між громадянами і державою, забезпечення розуміння*



*і відчуття, що держава зробить все можливе для захисту фізичної безпеки, а також прав, свобод і гідності кожного українця» [5]. І в такому разі питання довіри чітко перетина-*

*ється з обов'язком держави гарантувати вільний вибір жінки до дітонародження, охоплюючи її особисту автономію та психологічну недоторканність.*

### **Перелік джерел посилання**

1. Віткаускас Д. Право на повагу до приватного життя відповідно до ст. 8 Європейської Конвенції захисту прав людини та основних свобод / Права людини в Україні : офіц. портал Харківської правозахисної групи. URL : <https://archive.khpg.org/1094815937> (дата звернення: 16.09.2025).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.09.2025).
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 16.09.2025).
4. Європейська конвенція з прав людини : прийн. Радою Європи 04.11.1950 р. ; ратифік. Законом України від 17.07.97 р. № 475/97-ВР. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (дата звернення: 16.09.2025).
5. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року : схвалено розпорядж. КМУ від 30.09.2024 р. № 922-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.09.2025).
6. Повідомлення «Демографічні зміни в Європі: інструментарій для дій» / Європейський союз : офіц. сайт. URL: [https://commission.europa.eu/publications/communication-demographic-change-europe-toolbox-action\\_en](https://commission.europa.eu/publications/communication-demographic-change-europe-toolbox-action_en) (дата звернення: 16.09.2025).